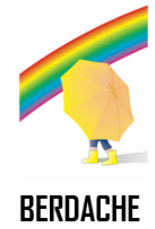

Het betrekken van naasten in zorg bij suïcidaliteit

Lidorganisaties

Vlaamse Vereniging voor Ouders van Couveusekinderen

ICHTHYOSIS vzw asbl
België / Belgique

**Bijzondere aandacht
voor het 'kind van'**

**Zorgorganisaties inspireren
en stimuleren
tot het realiseren
van een familiebeleid**

**FAMILIEREFLEX
EN
TRIALOOG**

**Kwaliteitsbewaking en
beleidsbeïnvloeding**

**Verenigen en versterken
van familieorganisaties
en hun leden**

3 partners in de zorg

Het kan gaan om volwassen cliënten of kinderen en jongeren met een psychische kwetsbaarheid.

De persoon met een psychische kwetsbaarheid die een vorm van begeleiding of behandeling nodig heeft.

CLIËNT

Dat zijn dus de familieleden maar het kan ook gaan om goede vrienden of kennissen, een buddy, mentor of een vertrouwenspersoon. Die kunnen een of meer rollen op zich nemen, o.a. hulpvrager, zorgverlener of mantelzorger. In deze brochure gebruiken we de termen 'familie' en 'naastbetrokkenen' door elkaar in deze brede betekenis.

De persoon die beroepsmatig actief is in de hulpverlening aan de cliënt.

HULPVERLENER

De familie of mensen uit de nabije omgeving die betrokken zijn bij de zorg voor de cliënt.

FAMILIE / NAAST-BETROKKENEN

Dat kunnen hulpverleners zijn uit residentiële, ambulante of mobiele settings.

Why?

- Unieke, emotionele band
- Nood aan verbondenheid
- Lijden van zorggebruiker en familie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden
- Suïcide(dreiging): idee van de dood
- Indruk op kinderen en jongeren

- Expertise van familie
- Familie/naasten kunnen bijdrage leveren aan het herstel van de zorggebruiker

Multidisciplinaire richtlijn voor het sterker betrekken van naasten in GGZ

Onderzoek

Vanlinthout, E., Coppens, E., Opgenhaffen, T., Scheveneels, S., Put, J., & Van Audenhove, C. (2020a). Een multi-disciplinaire richtlijn om naasten sterker te betrekken in de geestelijke gezondheidszorg. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Doel

- Naasten erkennen als vaste waarden in het leven van de zorggebruiker en maximaal betrekken in de zorg
- Betrekken: informeren, onthalen, vriendelijk bejegenen, actief samenwerken en ondersteunen

Generiek

- Hele GGZ : residentieel, ambulante en mobiele
- Alle leeftijdsgroepen
- Verschillende disciplines

Doelgroep

- Hulpverleners
- Directies van voorzieningen
- Beleidsmakers

MDR voor het betrekken van naasten in GGZ

1. Inleiding

Het eerste onderdeel bevat alle nodige achtergrondinformatie met betrekking tot de richtlijn:

- Waarom de richtlijn werd ontwikkeld
- Voor wie de richtlijn werd ontwikkeld
- Hoe de richtlijn naasten definieert
- Waarom het belangrijk is om naasten te betrekken
- De afbakening en achterliggende visie van de richtlijn
- De structuur en ontwikkelingsmethode van de richtlijn
- Belangrijke begrippen

2. Aanbevelingen voor hulpverleners en teams

Dit tweede onderdeel is het meest omvangrijk en bestaat uit aanbevelingen met betrekking tot:

- **Het aannemen van een goede basishouding:** hoe aan de slag gaan met naasten en met kinderen en jongeren, hoe naasten onthalen en bejegenen, hoe informatie geven aan naasten en hoe naasten ondersteunen
- **Het omgaan met specifieke situaties:** tijdens een doorverwijzing of afronding, een verblijf in een residentiële voorziening of een crisissituatie, wanneer de zorggebruiker suicidale gedachten heeft of suïcidaal gedrag stelt, of wanneer de relatie tussen de naaste en de zorggebruiker verstoord is
- **Het omgaan met juridische kwesties:** wanneer de zorggebruiker beslissingsonbekwaam is of geen toestemming geeft om informatie met de naasten te delen, of wanneer de naaste ook een zorggebruiker is

3. Aanbevelingen voor zorginstellingen

De aanbevelingen in het derde onderdeel zijn bedoeld voor directies van voorzieningen en handelen over het:

- Uitwerken van een beleid
- Zorgen voor een gedeelde verantwoordelijkheid
- Zorgen voor een gedragen beleid
- Installeren van gespecialiseerde functies
- Opleiden en trainen van hulpverleners
- Delen van expertise
- Aanreiken van praktische hulpmiddelen
- Familievriendelijk maken van de infrastructuur en inrichting
- Voorzien van een ondersteuningsaanbod voor naasten
- Opvolgen, evalueren en bijsturen van het beleid

4. Aanbevelingen voor het beleid

De aanbevelingen in het vierde onderdeel richten zich tot de overheid en de lokale netwerken en handelen over het:

- Versterken van de kennis en vaardigheden van hulpverleners
- Coachen en opvolgen van voorzieningen
- Voorzien van financiële middelen
- Informeren van het brede publiek
- Investeren in onderzoek
- Inzetten op participatie van naasten

5. Discussie

Het laatste onderdeel benoemt:

- **Enkele kritische bedenkingen die het gevolg zijn van het ontwikkelingsproces** van de richtlijn zoals: de sterke residentiële ondertoon, de geringe verwijzing naar innovatieve praktijken, het generieke karakter van de aanbevelingen en het afbakenen van de naasten tot de onmiddellijke leefomgeving van de zorggebruiker.
- **De randvoorwaarden** die nodig zijn om de richtlijn in de praktijk te brengen zoals: het genuanceerd toepassen van de aanbevelingen, het nemen van beslissingen op grond van gelijkwaardigheid, het aanreiken van praktische handvatten, het voorzien van voldoende capaciteit en tijd, het evalueren en opvolgen van de implementatie en het bieden van juridische ondersteuning.

Hulpverleners/teams

Basishouding

Met naasten aan de slag gaan

- De familie zien: Zorggebruikers bevragen naar belangrijke derden in hun leven.
- Uitleg geven over het belang om familie te betrekken
- Rekening houden met voorkeuren
- Gegevens registreren

Met kinderen en jongeren aan de slag gaan

- Vraag naar kinderen en ouderschap
- Ga na of kinderen geïnformeerd worden
- Schat in of kinderen betrokken kunnen/willen worden
- Toets of zij voldoende ondersteuning hebben

Naasten bejegenen

- Toegankelijkheid / bereikbaarheid / beschikbaarheid
- Bouwen aan een vertrouwensband, door (in)formele contacten

Informatie geven aan naasten

- Persoonsgebonden vs niet persoonsgebonden informatie
- Belang van de manier waarop informatie gegeven wordt
- Geef ook familie de mogelijkheid om informatie te delen

Naasten ondersteunen

- Toets noden van familie (praktisch en emotioneel)
- Ga na of familie ergens terecht kan
- Verwijs naar familieorganisaties

Bejegening

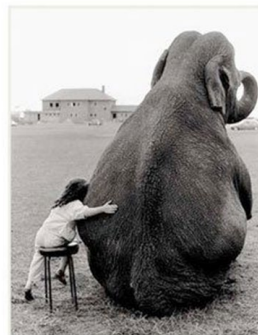

Informatie

Steun

Soms hebben de sterken

de meeste steun nodig

Participatie

Hulpverleners/teams

Specifieke
situaties

Familie
reflex

Bij doorverwijzing/afroding

- Continueer betrokkenheid
- Bespreek de impact
- Zorg voor voldoende informatie: wat zijn de volgende stappen en mogelijkheden (ook als het niet lukt)

Suïcidaal gedrag

- Sta ervoor open dat familie een rol kan spelen en bekijk welke
- Licht toe hoe familie met het gedrag kan omgaan
- Bekijk of en hoe familie kan ondersteunen in risico-inschatting
- Bekijk de rol van familie in de opmaak van een safetyplan
- Bij suïcide(poging): informeer over 'wat nu'

Tijdens een crisissituatie

- Betrokkenheid van familie in een crisisplan / signaleringsplan
- Laat weten waar familie terecht kan
- Ondersteun
- Voorzie nabespreking

Wanneer de relatie verstoord is

- Ga voor herstel
- Let op verontrustende signalen
- Zet in op gesprek

Specifiek in residentiële setting

- Gedwongen opname
- Afzondering en fixatie
- Preventieve maatregelen
- Ontslag

Voor vandaag

- Ook in de situatie van suïcidaliteit blijft de juiste basishouding belangrijk
- 4 pijlers: 'highlights'
- (Niet strikt te scheiden)
- Aandachtspunten bij suïcidaliteit
- ≠ na een suïcide (cf. MDR)
- GGZ- en leeftijdsbreed (incl. suïcidale jongeren)
- www.familieplatform.be

Bejegening

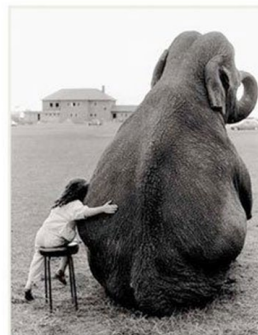

Informatie

Steun

Soms hebben de sterken

de meeste steun nodig

Participatie

Bejegening

Wees welkom!

- Naar familie toe 'familie is belangrijk' uitstralen als hulpverlener/organisatie
- Naar zorggebruiker: idem dito
- Aangeven dat je als hulpverlener/organisatie altijd open en respectvol omgaat met familie, zonder dat er persoonsgebonden informatie wordt gegeven
- Benaderbaar, aanspreekbaar en beschikbaar zijn voor familie
- Oog hebben voor minderjarige naasten (kinderen van, brussen bij jonge suïcidepogers)
- Hoe familie/kindvriendelijk zijn de plaatsen waar naasten komen (wachtzaal, cafetaria,...)?
- Familietevredenheidsmeting: laat familie niet de eerste stap zetten!

Aandachtspunten bejegening bij suïcidaliteit

- Welke hulpverlener of zorgorganisatie is waar wanneer aanspreekbaar/beschikbaar bij (vermoeden van) suïcidaal gedrag?
- Bevragen of de zorggebruiker zorg draagt voor minderjarige naasten

Informatie

In gesprek met familie

- Informatie geven en krijgen
- Beroepsgeheim: persoonsgebonden en niet-persoonsgebonden informatie, beslissingsbekwaamheid
- Voor persoonsgebonden informatie is toestemming beslissingsbekwame zorggebruiker nodig
- Van bij het begin duidelijke afspraken: wat kan hoe met familie gedeeld worden? (=kans)
- PROCES! CONCREET!
- Voorkeur dit te doen via persoonlijk (vervolg)gesprek
- Informatie over problematiek, behandeltraject, medicatie (arts!), evolutie, signalen van herval, ontslag, nazorg,...
- Informatie op maat van kinderen en jongeren (aangepast aan leeftijd en ontwikkelingsniveau)

Materiaal

Wordt het ooit weer beter?

Gelukkig vaak wel.

Het is niet als bij een andere ziekte. Wie ziek is, wordt meestal niet echt beter. Dan moet je er mee leren omgaan. En dat is niet altijd simpel.

Elke psychische ziekte is anders. En elke persoon is uniek. Daarom zijn er zoveel verschillende manieren om weer beter te worden. Soms gaat het vanzelf over. Soms helpt praten, soms helpen pilletjes, soms andere mensen. Of soms is veel rusten al genoeg. Soms helpt bezig zijn juist beter. Knutselen, tekenen, wandelen, in de tuin werken... Het is voor iedereen anders.

Er zijn mensen die voor je zieke mama of papa kunnen zorgen. Een dokter, psycholoog of verpleegkundige kan helpen. Misschien moet je mama of papa een goedgee naar een psychiatrisch ziekenhuis? Of een speciale afdeling in een gewoon ziekenhuis? Dat kan ook. Daar helpen de mensen je zieke mama of papa.

Een psychiatrisch ziekenhuis is een beetje anders dan een gewoon ziekenhuis. Mensen liggen er niet allemaal in bed. De meeste mensen hebben geen systeem aan, maar hun gewone kleren. Soms zeggen of doen ze rare dingen. Ze zijn in de war. Daar kunnen ze niets aan doen. En gelukkig kunnen ze vaak weer naar huis.

Familieplatform

Wie kan mij helpen?

De psychiater of therapeut helpt je zieke mama of papa. Maar wie helpt jou? Want jij kunt ook wel hulp en steun gebruiken.

de ABC-kaartje boekje

En praten helpt

Als je ergens mee zit, is het altijd goed om erover te praten. Ooit last gehad van posten? Of echt ruzie? Dan weet je wel dat net al een hele opluchting is als je het aan iemand kunt vertellen. Iemand bij wie je je goed voelt, iemand die je begrijpt - een vriend of vriendin, oom of tante, leerkracht, huisarts of buur.

Als jouw mama of papa een psychisch probleem heeft of een verandering, is het ook goed om het gewoon eens aan iemand te kunnen vertellen. En je eigen gevoelens eens heeft te kunnen. **Even je hart luchten.**

Het diepste punt was toen ik niet wou naar school en maakte vaak mijn huiswerk niet. Het ging gewoon niet. Uiteindelijk heb ik een leerkracht in vertrouwen genomen.

MARCO | 18 JAAR | VOOR VLAANDEREN | 20 DE 2020

*BOOP-JONGEREN 2020

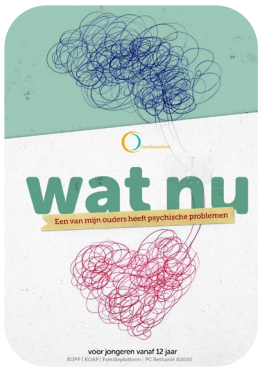
Ben ik de enige die dit meemaakt?

DE VRAAG VAN EEN HAIFMILJOEN

Wist je dat in Vlaanderen alleen al, elk jaar wel 1 op 4 volwassenen psychische problemen heeft? Veel van hen hebben kinderen. Je hoeft geen rekenwonder te zijn om te begrijpen dat er heel veel kinderen en jongeren zijn wiens vader of moeder psychische problemen heeft. Uit wetenschappelijk onderzoek weten we dat er in Vlaanderen elk jaar minstens 346.000 jongeren in dezelfde situatie zitten als jij. Je hebt dus massa's lotgenoten.

Misshien moet je een drempel over. Want mensen vragen soms om het te laten weten te houden, of ze durft er zelf niet zo goed mee naar buiten te komen. Fysische problemen, dat is het. Maar je voor te schamen, dus niet soms. Maar dat hoeft echt niet. Je schaamt je toch ook niet als je een keelontstekering hebt? Psychische problemen moeten niet langer in de taboezone blijven hangen. Door er toch over te praten, staag jij daar al een beetje toe bij. Want psychische problemen verdienen zorg en aandacht. Iden voor al wat er mee te maken krijgt. Juist ook.

Ook over je vader of moeder wil kan je erover praten. Dat vind je misschien eng, maar het kan toch heel goed zijn om het zinnig te praten. Door je eigen gevoelens te verwoorden bijvoorbij. Ik voel me zo onzeker. Ik ben soms bang. Ik voel dat langdurig dat je er niet altijd bent. Dat zijn maar enkele dingen die je kan zeggen. Of zelfs 'ik weet niet wat ik moet zeggen' is ditwijls al een goed begin van een gesprek. En een gesprek is goed voor julle allebei. Het lucht op. En als het bij momenten echt moeilijk te praten is, **veggel niet dat je vader of moeder eigenlijk heel veel van je houdt en het beste voor je wil.**

Binnen de hulpverlening hebben we er een speciaal woord voor: KOCAP-jongeren. Dat is het samenwoord van Kinderen van Ouders met Psychische Problemen. KOCAP-jongeren heeten daar ook bij. Kinderen van Ouders met een Afwijkingsprobleem, of anders gezegd, van ouders met een verandering. Het zijn heel gewone jongeren, helemaal normaal, net als jij. Alleen hebben ze een vader of moeder met psychische of veranderingproblemen, net als jij. En dat is echt niet makkelijk. Bovendien wordt iedereen zacht en ongermaaklijk bij. Maar waarom? Iedereen kan eens erg krijgen, of een overkomen been. Dat magst iedereen, dat moet je niet vaak op aangezien. Te hoge bloeddruk, diabetes, of kanker - fysieke problemen, daar hebben de meeste mensen begrip voor. Het is niet vreemd. Maar psychische problemen, daar weten de mensen meestal niet zo goed raad mee. Je kan het niet zien. Ze vinden het abnormaal, noemen het raar. Maar dat is eigenlijk niet waar, want psychische problemen zijn net als fysieke problemen: het kan iedereen overkomen.

Handwritten text in blue ink, partially legible, appearing as a testimonial or note.

*BOOP-JONGEREN 2020

©EIKEN JONGEN EN DEBIEF 87

Materiaal

Onze gratis online brochures

<https://familieplatform.be/gratis-downloads/>

Onderdeel KOPP op onze website + lotgenotengroepjes:

<https://familieplatform.be/je-bent-kind-van-je-bent-een-kopp-kind>

<https://www.familieplatform.be/kopp-hulp>

Online filmpjes en websites

<https://familieplatform.be/koppkoapdigitaal/>

Het boek 'KOPP op stellen' en de Kriebelkoffer of -rugzak

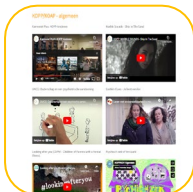
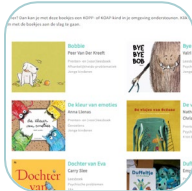
<https://familieplatform.be/shop/>

Boeken/boekjes voor/over KOPP

<https://familieplatform.be/leeswijzer>

Familie- en kindvriendelijke posters

<https://familieplatform.be/product/posters-download/>

Informatie bij suïcidaliteit

- Is de familie op de hoogte van wat er aan de hand is?
- Ga met zorggebruiker in gesprek over de zinvolheid ervan
- Bij jonge suïcidepogers: aanklampend werken! (ouder-kind relatie?)
- Psycho-educatie suïcidaliteit, aanpak, behandeling, medicatie,...
- Begeleid en ondersteun naasten om met de zorggebruiker over suïcidaliteit te spreken
- Toets bij familie af met welke concrete vragen of zorgen ze zitten

Ondersteuning

Soms hebben de sterken

de meeste steun nodig

Nood aan steun

- Vaak al een hele voorgeschiedenis
- Gevoelens van schuld, schaamte (stigma!), falen, onmacht
- Gehoord, gezien en erkend worden
- Op verhaal kunnen komen
- Is nooit 'af'
- Kinderen en jongeren: familie 'helpen helpen'
- Je hoeft dit werk als hulpverlener niet alleen te doen! (maar verwijst 'familiebetrokken' door)

Steun bij suïcidaliteit

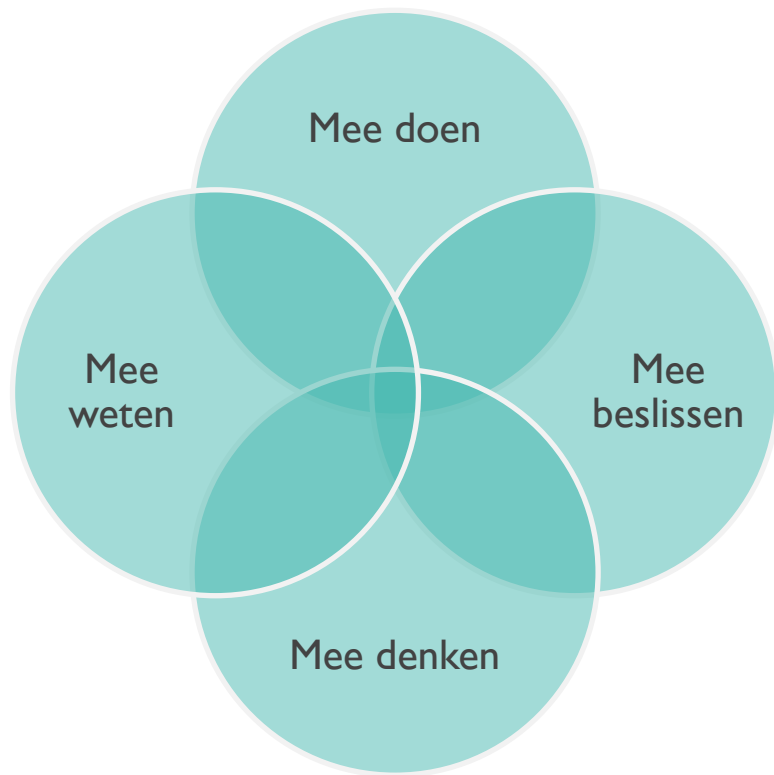
- Impact van suïcidepoging en –dreiging (extra als er derden aan te pas komen/kwamen)
- Geef familie de kans om op verhaal te komen, sta stil bij de impact
- Zorg voor meer mogelijkheden tot contact met hulpverlening, neem daarin zelf het initiatief
- Bespreek wat naasten nodig hebben om de situatie te kunnen dragen
- Denk mee na over hoe en door wie die ondersteuning geboden kan worden (trialog)
- Biedt steun bij relatieherstel tussen familie en zorggebruiker indien nodig
- Promoot zelfzorg bij familieleden
- Hoe ondersteuningsnoden van kinderen/jongeren in beeld krijgen?

Participatie

Familie betrekken

- Verschil tussen 'geïnformeerd worden' en 'partner zijn in de zorg'
- Ook in deze actieve rol zijn er gradaties en mogelijkheden
- Verschillende partijen kunnen op verschillende momenten een verschillende input hebben
- Niet 'in steen gebeiteld'

Familieparticipatie bij suïcidaliteit

- Participatie op maat van mogelijkheden, belang van flexibiliteit
- Mee denken: Wat denken naasten dat zou kunnen helpen? Hoe schatten ze de situatie in? Zet hen niet aan de kant op moment dat ze meest waardevol kunnen zijn
- Actieve rol bij signalerings- en veiligheidsplan: is de zorggebruiker daartoe bereid?, bespreek mogelijkheden en draagkracht van familie, hun noden aan ondersteuning (trialoog) en volg dit goed op
- Maak duidelijke afspraken over veiligheidsmaatregelen en de rol van zorggebruiker, naasten en hulpverlener hierin
- Betrek familie ook mee in evaluatiemomenten
- Bekijk of en op welke manier meer nabijheid van familie een meerwaarde kan zijn voor zorggebruiker én familie (bijvoorbeeld rooming in)

Nog even over KOPP/KOAP

Kinderen met een ouder
met een psychische problematiek

KOPP

Kinderen met een ouder
met een afhankelijkheidsproblematiek

KOAP

Gevoelens van schaamte
Gevoelens van schuld
Niet naar buiten komen met
hun verhaal
Eigen noden opzij schuiven
Veel (zorg)taken op zich
nemen / parentificatie
Zich alleen voelen
Weinig informatie krijgen

Uitdagingen

Impact op het kind

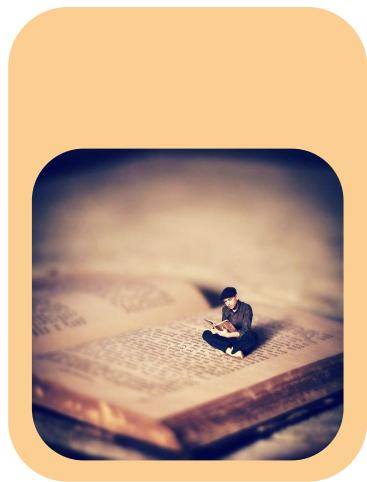
Sterk empathisch en zorgend
vermogen
Flexibiliteit
Goed kunnen omgaan met
crisissituaties
Sterke intuïtie
Maturiteit
Onafhankelijkheid
Doorzettingsvermogen

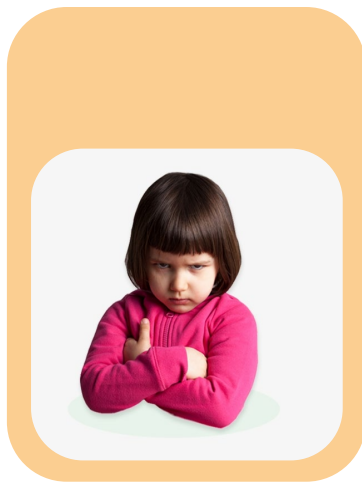
Kwaliteiten

4 sleutels voor veerkracht

Informatie

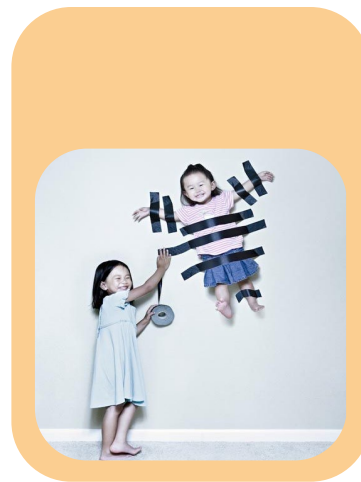
Ruimte voor
gevoelens

Vertrouwens-
persoon &
Steun

Kind kunnen
zijn

Veerkrachtfolder

Vragen of bedenkingen?

Bedankt!

www.familieplatform.be

Bron: Een multidisciplinaire richtlijn om naasten
sterker te betrekken in de geestelijke
gezondheidszorg.
Steunpunt WVG